

MENTOR

LIST ZA SREDNJE-
ŠOLSKO DIJAŠTVO

Št. 2. ::: Letnik V.

.....

Urejuje

dr. Anton Breznik

.....

Za leto 1912/1913

K

VSEBINA:

Lov na jazbece. (P. B—c.)	25
Mantis religiosa. (Prof. Fr. Pengov.)	27
Čez Dunaj in Budimpešto v Belgrad. (Jos. Lavtižar.)	30
Moja maksima. (Pesem.) (Fr. Žalko.)	34
Maj . . . (Pesem.) (Esar Vano.)	34
Homunkulus v slovenskem in latinskem pregovoru. (J. Samsa.)	35
Boj za Sredozemeljsko morje. (Dr. Fr. Terdan.)	38
Novi električni komutator. (Božo Milanović.)	40
Balada o dedu. (Pesem.) (Vid Vidov.)	44
Navod za šahovo igro. (Andrej Uršič.)	44
Drobiž	46—47

 Lepa priložnostna darila. Največja in najbogatejša
tvorniška zaloga.

Dobro in poceni se kupi le pri meni, kar je obče znano. — Ure budilke od 8 K naprej; nikel-
naste lepe anker ure od K 4/50 naprej; srebrne cil.-rem. ure od 7 K naprej; srebrne anker-rem. ure
od 10 K naprej; diamantni prstan od 18 K naprej; briljantni prstan od 30 K naprej. — Lepe
novosti v kina- in pravem srebru po znižanih cenah. Naročajte novi cenik s koledarjem
tudi po pošti zastoj. — Singerjevi šivalni stroji od 60 K naprej, tudi za pletenje (pouk brezplačen).

Fr. Cuden, trgovec in urar v Ljubljani.

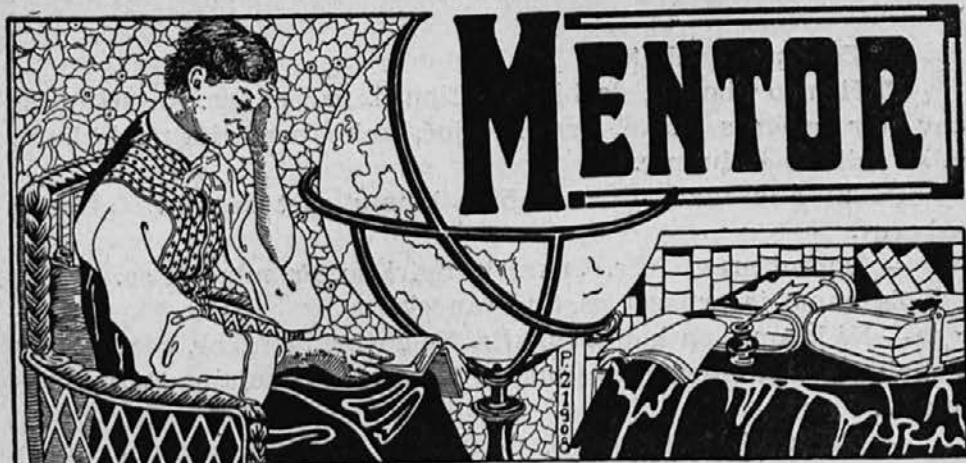

Fr. P. Zajec, izprašani optik, Ljubljana, Stari trg 9

priporoča svoj dobro urejeni optični zavod
kakor tudi različne vrste naočnikov, ščipalcev,
toplimerov, daljnogledov itd. Popravila očal,
ščipalcev itd. izvršuje dobro in ceno!

Izhaja v zavodu sv. Stanislava v Št. Vidu nad Ljub-
ljano prvega dne vsakega meseca in stane za dijake
dve kroni, za druge naročnike štiri krone na leto.

Tisk „Katoliške Tiskarne“ v Ljubljani. — Odgovorni lastnik Alojzij Markež.

Letnik V.

List za srednješolsko dijaštvo.

Štev. 2.

P. B—e:

Lov na jazbece.

Listje je šumelo, dračje je pokalo pod nogami, lahek veter je pihal skozi bukov gozd. Hlapec Jože je udarjal s sekiro po vejah in klestil.

Pa se nevtegoma ustavi. Ptiči so žvrgoleli ... Poslušaj ... Še od bližine prihaja neki glas ... Pa to ni glas z vrhov, to je glas iz zemlje ...

Tam od brega sem se čuje votel glas. Bil je kakor cviljenje psa ali lajanje lisice ... Pa to ni bil glas starca, ampak mladiča.

Jože gre bliže. Bukva za bukvo se je vrstila in gabri so se spenjali kvišku. V kotli med dvema bregovoma so se poznali rovi. Tudi studenec je izviral izpod mahovnate ruše. Jože ogleduje. Zagleda precejšnjo votlino ... Na drugem koncu spet eno ... Jože obstoji, napne ušesa, vleče sapo k sebi ... Tiho ... Aha! ... Že spet cviljenje, podobno lajanju ... Jazbec je!

Takoj se natihoma vrne in papoti domov.

— Gospod! V Gaberniku so jazbeci. Če jih ne pobijemo, požrli bodo vso turščico na njivi.

— Pa kako, Jože?

— To je moja skrb. Kar puško vzemite, jaz pa vzamem ogenj in starih cunj. Tudi krampa, motike in bodalca ne sme manjkati.

Bilo je na večer. Kmalu sva v gozdu. Izročil sem se čisto Jožefovi oblasti. Pomislek moj je bil le ta: ali bo kaj sreče brez psa jazbečarja?

— Petindvajset sem jih že ujel. Tudi ti mi ne uidejo.

Z odgovorom sem bil zadovoljen. Ptiči so peli svojo večerno pesem, Jože pa vrže kramp in motiko na tla, in pravi:

— Zdaj pa le tiho!

Ptiči niso ubogali, da bi bili utihnili, pač pa jaz. Na star hrastov štor sedem s puško, premišljajoč, kako pomerim na jazbeca, ko se prikaže iz luknje.

Pa ni bilo tako hitro. Pač pa kmalu spet začujeva glasove jazbecev.

— Dobro! pravi Jože. Tukaj le notri so. Pa mladiči so.

Za nama je prilezel pastir Francek.

— Ná kramp, pa koplji tukajle. Ne govori pa nikar, reče hlapec pastirju; oba kopljeta, da jima je že vroče prihajalo. Pa le kopljeta ...

— Oh, koliko sem jih že, pa tudi te bom, me Jože na tihem tolaži, ker sem se že naveličal čakati. Položim puško na tla in potegnem iz malhe steklenico. Jožetu so se oči zaiskrile. Hlastno potegne dvakrat, se zahvali molče, pa spet koplje dalje ...

— Gospod, vam je dolgčas. Pa se le navadite. Tudi jaz sem se. Enkrat sem kopal tri dni, pa sem imel psa jazbečarja pri sebi. In se nisem naveličal. Dobil sem ga pa le.

— E, tri dni že nisi kopal, Jože, ugovarja mu pastir.

— Ne samo tri dni, tudi tri noči, odreče se Jože.

Morala sva mu verjeti.

Mrak se je napravil, ptiči so utihnili ...

Jože preneha kopati, obstoji kakor zid, nama pa mahne z roko, da naj molčiva ...

Čez nekaj časa mi namigne s prstom in pokaže v jamo:

— Vidite, tu notri so!

Iz luknje, ki jo je izkopal s Franckom, je peljala rov naravnost v hrib.

Jože odreže šibo z rogovilico in poseže z njo počasi v rov. Dreza, dreza ... cviljenje se pomnožuje, jeza jazbečeva se čuti ...

Jože podreza še enkrat — in glej! Iz rova privleče z rogovilico mladega jazbeca, ki se je zvalil na dan, cvileč in renčeč.

Takoj ga vzame v naročje, ga pogladi po svitli koži in ga izroči pastirju.

— Bo šel!

Jože spet dreza ... Kmalu privleče tudi drugega mladiča na dan.

Še dreza, pa ni bilo več čutiti.

— Stara dva sta gotovo še notri, ako ne tudi še kak mladič, pravi Jože. Toda teh ne dobomo tako vunkaj.

Brž začne kopati na drugem koncu rova. Izkopavši precejšnjo votlino, zapali ogenj, zavrže s sabo prinešene stare cunje in jih vtakne v luknjo.

Pa vzame klobuk in dela veter z njim, da se je dim valil v jamo in v rov.

— Tu notri je in na onem koncu mora priti na dan. Ako ne pride, ga bo pa dim zadušil.

In spet maha s klobukom ter poganja dim v jamo.

— Veste, jazbeca ne bo tako kmalu konec. Svoj rilec vtakne v zemljo in tako gre dim mimo njega. Pa bo že dobil dovolj kadila, ako ne danes, pa jutri.

Jaz sem se naveličal čakati. Zebsti me je začelo.

— Pa gremo domov, Jože, saj ga ne pričakamo.

— Tudi lahko, potrjuje hlapec. Samo zajeziti moram rov, da nam jazbec ne uide.

Jože nameče kamenja in prsti na drugi konec rova.

— Zdaj smo brez skrbi, pravi. Proti ognju ne pojde. Tukaj vun pa ne more. Jutri se vrnemo in prinesemo s sabo tudi past.

Hitro odidemo domov z mladičema in jih napitavamo s kravjim mlekom.

Jože pa je drugi dan navsezgodaj s Franckom odrinil za jazbecem. Še je zažigal stare cunje, pa jazbeca le ni od nikoder. Le cviljenje je čul iz rova. Kar začne kopati vrhu rova.

— Tu mora biti, pravi Jože, ko pridem tudi jaz za njima. Z dolgim bodalcem je napravil luknjo in glej! — ravno nad jazbečevo glavo je kopal.

Jazbec se pokaže, jaz namerim puško, srce mi je utripalo ... Pa ni bilo treba streljati. Jože privleče sam jazbeca iz jame ... Toda jazbec ni cvilil, ni režal ... Zobe je imel sklenjene ... Dim ga je zadušil ...

Vrnemo se.

— Jazbečevka z enim mladičem je najbrže ušla po drugem rovu. Jazbec pa je stražil in čakal ujetih mladičev, da se vrneta. Starec se je žrtvoval za mladiča.

S slastjo je hlapec s pastirjem zaužival pečeno jazbečevo meso, kožo pa je dal v stroj ... Mladiča pa sta postala živahna v lesenem zaboju in se lepo razvijata. Ako pastirju ne uideta v gozd, vam bom že povedal, do katere šole bosta prišla.

Prof. Fr. Pengov:

Mantis religiosa.

Dober prijatelj mi je prinesel s počitnic večje število živih bogomoljk, ki so gotovo izmed najbolj čudovitih žuželk naše dežele in cele Evrope. Nabral jih je bil po solčnih gričih in vinskih brdih rajske Vipave, kjer brsti toliko lepega grmičja, poganja vmes premnogo krasno zeljce in cvetje, na njih pa se vesele lepega življenja

nebroji najrazličnejših členonožcev, mnogi z glasnim šumom (skrzati, črički in dr.) dajoč duška svojim srčnim občutkom, kot bi hoteli klicati celemu svetu: »Več veselja — Mehr Freude!« V številni trumi vipavskih arthropodov nahajamo take, ki glodajo samo listje in popkovje; druge, ki se naslanjajo ob polnih čašah božanskega cvetnega nektarja, tretje, ki se goste z zrelim sadjem. Med njimi pa lazijo tudi mali volkovi in leopardi, ki lovijo majhno rastlinojedo fauno, da se ne prevzame preveč in nam ne opustoši slednjič trte in breskve in figovega grma do golih debel.

Krono med zadnjimi nosi gotovo naša mantis - bogomoljka. Čudovita žival iz rodu ravnokrilcev! — tedaj sorodna živahni kobilici, veselemu murnu, pa tudi mračnemu ščurku. Sama pa se prištevava v posebno vrsto »stopalcev« (gressoria) in ne med skakalce ali tekalce kot gornji sorodniki. Dolga za tvoj mezinec, pa ne debelejša od pšenične bili ti sedi, jasno zelena kot list južnega granatovca, v svoji tudi zeleno barvani grmasti vili, da jo le težko, težko opaziš — varovalna barva kakor nalašč!

Uprav čudno je ustvarjeno oprsje (thorax) naše živalce. Kot pri žuželkah sploh obstaja iz treh členkov, iz predprsja, medprsja in zaprsja; prothorax (predprsje) je ozek, a zato tako iztegnjen, da doseže polovico dolžine ostalega telesa. Žival ga nosi skoro vertikalno pokonci, kot bi možičkala, to je oponašala zajca, kadar si više in snaži brke. Na ostalih dveh delih oprsja nosi bogomoljka dvoparna krila in štiri dolge, tanke nožice, s katerimi teka in če treba tudi skoči, kot sestričina ji saranča. Na predprsju pa nosi še dve drugi okončini (ekstremiteti, nogi), ki ju drži kvišku, kot sklenjeni za molitev. Ko jo opazuješ v tej pobožni, popolnoma po naravi posneti pozi pred seboj na pisalniku (nasajeno na bucko), ti pridejo na misel stari preroki, ki so prosili s povzdignjenimi rokami Boga milosti svojemu ljudstvu. — Kakšna ironija! Kolika razdalja med imenom »bogomoljke« in njenimi običaji! Ne »mantis religiosa«, t. j. pobožen videc ali prerokinja je naša ravnokrilka, ampak zasluži, da bi ji zabrusili v hinavski obraz Koseskega banalni priimek »kvara žugon«, kar bi tolmačil stari Homer z naši živali primernejšo grkinjo »mantis kakón« (napovedovalka zlega).

In res nista ti kot k molitvi sklenjeni ročici nič drugega kot pripravljen blisk pred nevihto, nabit torpedo, strašna giljotina, pripravljena uničiti vse, kar ji pride pod sekiro. Kot presenetljiva izjema iz rodu orthopterov (ravnokrilcev), hranečih se ob rastlinstvu oskrbuje bogomoljka svojo kuhinjo izključno le z živim mesom. Zato je pa tudi za vso okolico divji Ober, ki preži iz zasede, grozna zmija, ki terja dan na dan svoj davek iz krvi. Da je bogomoljka dovolj velika in močna, potem gorje ti, solnčna Vipava! Njena slast po mesu in njena strahotno moderna lovila bi opustošila gorke južne livade: mantis religiosa bi se izprevrgla v satanskega krvosesa (vampirja).

Če pa abstrahiraš, dragi moj, od morilnega orožja, nima bogomoljka na sebi prav ničesar, kar bi te utegnilo navdajati s strahom. Da, ko jo opazujem tako-le pred seboj na igli s privzdignjenimi krili, me spominja njen vitki stas, njeno lične telesce in nežno-zeleni krilni flor nehote na ljubko malo tenčičarico, ki pride pozimi tolikrat v gosti na moje okno.

Tudi ne opaziš nikakih groznih čeljusti, ki bi se odpirale kot ostre škarje; ravno naopak: fin, koničast gobček, kakor ustvarjen za srčkanje. Na prožnem vratu se lahkotno suče srčasta glavica z dvema dolgima tipalnicama, se obrača na desno in levo, pokimava in se dviguje. Izmed vseh žuželk poznam le našo mantis, da more dati svojemu pogledu nekako smer; obnaša se kot bi motrila in pre-mišljala, ima, bi skoro rekel, svojo fiziognomijo.

Velika je razlika med ostalim telesom, ki spominja na zelene upe mirovnih konferenc v Hagu, in pa med prednjima nogama, ki sta izpremenjeni v morilno bojno opravo in ti nehote kličeta v uho žvenket orožja na Balkanu.

Da živalca na zeleni bilki ne moli, to dobro veš; toda ko bi znala »Očenaš«, ti gotovo ponavlja le četrto prošnjo, ponavlja celi dan in morebiti še tudi celo noč; zakaj velika je njena lakota. Toda ne zado-stuje s a m o moliti, treba tudi delati za vsakdanji kruhek. Bogomoljka si ga mora poiskati, da celo uloviti sama. V ta namen pa ima sprednje noge ustvarjene kot nalašč.

Kolček (coxa), ki pritrja okončine na oprsje, je nenavadno dolg in čvrst; je nekakšen metalni stroj, ki naj požene naprej morilno koso, kadar išče žrtve. Na notranji strani, na osnovi, se nahaja lepa črna pega z belim očesom v sredi, vrsta finih biserov izpopolnjuje opremo. Še daljše je stegno (femur), podobno noževemu platišču, katerega vsak rob je posejan z vrsto ostrih bodic. Notranja vrsta obstaja iz ca. dvanajstih trnov, in sicer izmenoma iz črnih daljših in zelenih krajših; ta različna dolžina le še pomnožuje dejavnost (učinkovanje) orožja, ker ponuja več toček za smrtonosni objem. Vnanja vrsta ima samo štiri trnke, za obema pa je potem še vrsta treh bodic, ki so daljše od vseh prejšnjih. Z eno besedo: stegno nam predstavlja žago z dvema vzporednimi rezili, ločenimi po žlebu, v kateri se ujema golen (tibia) kot noževa rez v ročaj. Tudi golen je dvojnata žaga, a njeni zobci so krajši in gostejši. Golen je silno gibčna v svojem sklepu in se končava v stopalce (tarsus) z dvema srpastima krempljema, ki sta ostra kot najfinejša šivanka.

Če imaš opraviti z živimi bogomoljkami, zlasti večjimi, pazi, da ti ne zapusti ta harpuna prav občutnega spomina! Poskusi so dokazali, da bogomoljka ne utegne upihnniti lučca življenja samo velikim kobilicam, ampak tudi mladim žabicam, da celo nad gaščerico, trikrat večjo od nje, je izvršila vivisekcijo ta pošastna žuželka.

Četudi je bogomoljka suha kot prot, vendar prebiva v njej vedno volčji glad. Pa ji tudi ni tako lahko se nasiti! Muhe, hrošči in metulji, o ti imajo življenje lagodno: napijejo se sladkih sokov iz cvetnega studenca, klicajoč celemu svetu: živela abstinenca! Njihove gosenice glodajo zeleno listje. Listje in cvetje nima nog, mirno se da popasti. Toda bogomoljki se hoče le divjačine; ta pa ima bistre oči, urna bedra in krila in se v sili tudi brani; tu treba brzo pograbit, treba se krepko boriti, ali pa trpi lakot!

(Konec.)

Jos. Lavtižar:

Čez Dunaj in Budimpešto v Belgrad.

(Dalje.)

IV.

Iz Budimpešte sem nadaljeval potovanje proti južnim ogrskim pokrajinam. Najprej je bilo vse polno tovaren, potem so se začele turščične njive, ograjene z nizkim akacijevim drevjem; videti je bilo tudi nekaj vinogradov. Kmalu pa je bilo konec obdelane zemlje, ker so se povsod, kamor je neslo oko, raztegovali pusti pašniki. Po izsušenih mlakah so se sprehajale trope gosi, semintja je stalo kako samotno drevo ali se je opazil dolg poševen zajemalnik kakega vodnjaka. Kdor je navajen gora ter je bolj pesniške narave, bi težko živel na teh nepreglednih planjavah. In če bi moral dalj časa tukaj bivati, bi štel dneve, kedaj se vrne zopet v planinske kraje. Ako si že poskusil tujino, veš dobro, kaj je ljubezen do domače zemlje.

Kmetje, ki sem jih videl tuintam, so bili oblečeni v široka bela krila in imeli črne predpasnike; le brke pod nosom in klobuk na glavi jih je izdajal, da niso ženske. Na prostem so bili nakopičeni veliki griči slame, večji kakor hiše, ker se slame pridela toliko, da ni mogoče delati shramb zanjo. Ko je bilo konec človeških bivanj, so sledile zopet ravnine, na katerih se ni opazilo drugega nego kakega pastirja pri živini. Takim krajem pravijo „puste.“ Kakor se vidita na morju samo solnce in voda, tako se vidita tudi tukaj samo solnce in planjava. Kadar dolgo ni dežja, so „puste“ izsušene in razpokane, ob deževju pa poplavljene. Nekdaj so bivale tod okoli, posebno onstran reke Tise, nomadne pastirske družine in še danes se dobijo taki nestalni, napol nomadni prebivalci.

Pri postaji Fülöpszallás (zopet prosim, da se ne ustrašiš besede, dobe se še hujše) se odcepi postranska železniška proga proti mestu Kecskemet, ki se je pa nismo držali, ampak se peljali po glavni progí naprej proti jugu. Pokrajinska slika je ostala vedno ista. Nizke kmetske hiše, turščične njive, obrobljene s solnčnicami in običajne mlake, polne belih rac. Tuintam se je videl kak mlin na

veter, le hriba nobenega. Enoličnost je imela še bolj dolgočasno podobo zato, ker ni bilo nobene družčine. Zato sem toliko več razmišljeval o bitju in žitju ljudi, ki so naseljeni po teh ravninah. Na misel mi je prišel celo glasoviti roparski načelnik Rosza Sandor, ki je bil nekđaj s svojimi razbojniškimi tovariši strah južnozapadne Ogrske.

Točno po voznem redu je obstal vlak poluene popoldne v Subotici (Szabadka). Kolodvor je precej velik, ker se tu križajo vlaki, ki gredo v Budimpešto, Bajo, Zombor, Belgrad in Szegedin. V Subotici, ki se imenuje po kraljici Mariji Tereziji tudi Maria-Theresiopel, sem bival v soboto in v nedeljo. Mesto zavzema velik prostor, ima široke ulice in prostorne trge. Sploh dela dober vtis radi snažnosti in košatih akacij, ki so zasajene ob ulicah v eni in tudi dveh vrstah. Hiš ni mnogo eno- ali dvonadstropnih, večinoma so pritlične.

Obhajal se je velik cerkven shod, zato je bilo v mestu vse polno ljudi in raznih prodajalcev. Ljudstvu se pozna po obrazih in po obleki, da ni madžarske krvi. V mestu in okolici prebivajo namreč Hrvatje, ki se zovejo Búnjevci. Moški so visoke rasti, močnih pleč in ravnih ramen, vsled tega hodijo z nekako samozavestjo. Vsak si goji brke pod nosom, a nobeden nima kosmate brade. Praznična obleka jim je črna, baržunaste vestje so obšite po sredi z gostimi gumbi, na nogah nosijo visoke svetle škornje. Dosti sem videl pa tudi takih, ki so imeli vkljub nedeljski obleki usnjate brezpetnike nataknjene na bosih nogah. Mi bi se ne sprijaznili s tako obutvijo, a Bunjavecem velja za dostojno. Starejše ženske nosijo črno, mlajše pa pisano obleko. Omenim še to, da se mi niso zdele lepe vnanjosti; široke kosti obraza jim kazijo lica.

Slišal sem tudi nabožno petje. Ljudje so hodili namreč v procesijah po mestu ter se ustavljali povsod, kjer je bilo kako sveto znamenje. Tu so prepevali nekaj časa, šli potem drugam, deklice pa so nosile zastave. Ko je dospela procesija do mestne cerkve, razpostavile so se zastave zunaj ob zidu, ljudstvo pa je hitelo v svetišče. Tačas je prišel zopet drugi in tretji oddelek ter se je polagoma nabrala dolga vrsta zastav ob vnanjih stenah. Petje je bilo enoglasno, podobno koralu. Gibalo se je počasi in samo na kakih peterih glasovih, da ni delalo veselega vtisa. Slovenska ušesa bi se nikdar ne privadila tako enoličnim napevom. Obče se trdi, da imajo jugoslovanske pesmi otožen značaj, kar pa ni popolno res. Izjemo delamo ravno Slovenci, ki ljubimo živahne napeve.

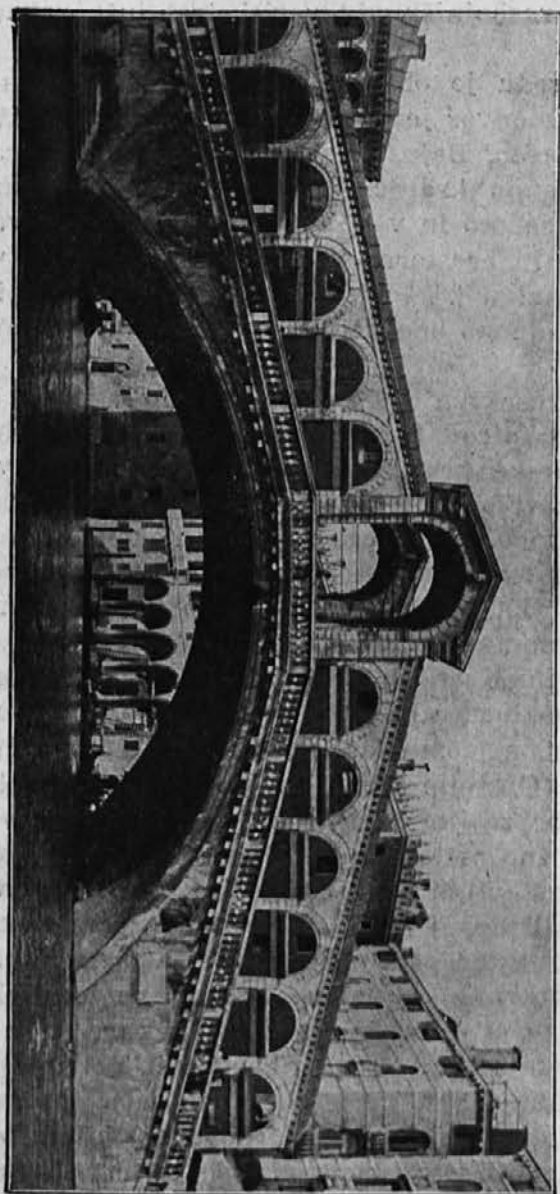
V.

Vlak je pihal z nami čez ozemlje najbolj rodovitnega madjarskega komitata, ki mu pravijo Bačka. Tu je glavna žitna zaloga iz katere dobiva skoro vsa Ogrska potrebne poljske pridelke. V tej

pokrajini je tako dobra prst in tako bogata žetev, da se nažanje tod okoli največ žita. Zato so zemljišča silno draga.

Kjer se vidi na ravnini kup drevja, tam je skrit kak kmetski dom, ki ga varuje senca hude vročine. Vročina je namreč šestokrat

Benetke: Ponte di Rialto.

tako velika, da po ljudskem pregovoru Bog tukaj kruh peče. Prikazujejo se večkrat tudi goljufive zračne podobe (fata morgana) kakor v puščavi. Razen posameznih domov ugledaš pred sabo vasi, katerih vsaka šteje več tisoč prebivalcev raznih narodnosti. Niso redki kraji, kjer živijo Srbi, Madjari, Rumuni in Nemci drug poleg drugega.

Za tovariša sem imel nekega trgovca, ki je bil precej omikan človek. Ker je govoril dosti dobro nemško, pomenila sva se marsikaj. Pojasnil mi je mnogo stvari glede ogrskih in hrvaških zadev ter me opozoril med vožnjo na več toček ondotne okolice. Kakor pristen Madjar je seveda poveličeval vse, kar diši po materi Hun-gariji. Njegovi slavospevi so mi bili živa slika znanih besedi: „Extra Hungariam non est vita, et si est vita, non est

ita.“ On si je mislil svoje in jaz svoje, pa sva bila oba zadovoljna. Kako dobro da se godi na Ogrskem drugim narodnostim, posebno Slovakom, je obče znano. Sicer pa pritisk navadno ne doseže svojega namena, temveč rodi le protisilo.

Ravnina je postajala vedno bolj obljudena in kmalu smo zdrčali čez Francev kanal, ki veže Donavo s Tiso. Dosti je bilo dela, preden

se je izkopala 119 km dolga in na več krajih do 20 m široka ter primerno globoka vodna cesta, ki spaja obe reki in posreduje plovbo med njima.

Zadnja postojanka na madjarski zemlji je bilo mesto Novi Sad, kjer smo imeli kratko pomudo. Po pravici povem, da sem že težko čakal, kedaj da pridem zopet na slovansko posest. Saj mi Arpadovi potomci niso storili nič žalega, pa se mi vendar njih dežela ni hotela prikupiti. O Novem Sadu omenim, da ima nad 30.000 prebivalcev, toda večina je Srbov. Madjari bi seveda radi naredili iz njih poturice, kar pa ne bo šlo. Ljudje se zavedajo svojega jezika in jih v tem posebno podpira „Matica srpska“. Okolica je dobro obdelana, videti je mnogo nasadov in vrtov. Dostavim še to, da so Ogrji izpremenili besedo Novi Sad v Ujvidek, Nemci pa v Neusatz. Železniški vozni red se trdovratno drži besede Ujvidek, da je tujec čisto zbežan ter mora vprašati dobre ljudi, kaj ta izraz pomeni.

Donava stavi tukaj mejo madjarski razsežnosti. Na njenem desnem bregu je namreč že hrvaška kraljevina, ki jo straži znana trdnjava Petrovaradin. Svojedobno se je začenjala pri tej trdnjavi vojaška granica ter segala kot ozek pas ob turški meji prav do Kranjskega. Imela je popolno vojaško upravo, ker jej je bil namen, da brani južno Avstrijo turških napadov. Dandanes je polumeseč že toliko obledel, da nas ni strah pred njim ter ne potrebujemo tako močno zastražene meje. Turek, kakor znano, tudi ni več nas sosed ob Donavi in Savi, ker je na njegovo mesto stopila Srbija, Bosna pa je postala avstrijska. Zato je vzhodni košček nekdanje vojaške granice pripadal Ogrskemu, a zapadni del Hrvaškemu.

Takoj za Petrovardinom se je odprla prijazna dolina vsa v sadnih vrtovih in vinogradih. Nisem pričakoval v teh nižavah tako idilične okolice. V sredi zelenja je razpostavljeno mestece Karlovci s prestolnico srbskih patriarhov. Ob vseh straneh se vzdigujejo griči, pozidani z letovišči premožnikov, vse pa nadkriljuje 500 m visoka Fruška gora, ki jej pravijo „srbska sveta gora“, ker je ob njej zgrajenih več samostanov. Karlovci so znani tudi v zgodovini. Tukaj se je leta 1699. sklenil mir, po katerem je dobila Avstrija skoro vse Ogrsko in Sedmograško ter se začela polagoma odpočivati pred Turki.

Skozi sremske pokrajine smo prišli v Zemun, ki ima radi svoje čudovite lege ob iztoku Save v Donavo zelo živahen promet na vodi in na suhem. Najbolj slovita stavba Zemuna je stari grad, stoječ na vzvišenem kraju, da se vidi daleč okoli. Tu je bival v 15. stoletju turški strah Ivan Hunyady ter se krepko v bran stavil prodirajočim mohamedovcem. Pri pogledu na grad so mi na misel prišli sploh vsi junaki, ki so se odlikovali v vojskah zoper Turke.

Pa še neka druga stvar mi je delala zemunski okraj posebno zanimiv. Približali smo se namreč tistemu koščku zemlje, ki sem

ga želel že davno videti in sem ga zato težko pričakoval. Tu sem zagledal našo Savo, toda kakšno? Ne kakor tisti živahni potočič, ki se prekucuje od kamna do kamna ter se peni v mladostni brezskrbnosti samega veselja, da jej je odprta pot v daljni svet, ampak kakor izmučeno, počasno in na široko raztegnjeno velereko, ki jo je utrudila dolga pot in se sedaj komaj vidno pomika naprej, da dovrši svoj tek ter se izlije Donavi v naročje. Pri njenem pogledu me je obšlo nekaj kakor domotožje, ki mi je reklo: „Vidiš, v tej vodni ogromnosti je tudi nekaj kapljic iz tvoje domovine.“ Spomnil sem se onega Srba in zemunskega okraja, ki je prišel svojedobno v Planico na Gorenjsko, kjer izvira Sava-Dolinka. Videl je njen studenec in potem pripovedoval doma, da je z majhnim korakom stopil čez tisto Savo, ki nosi pri Zemunu že velike parobrode.

Fr. Žalko:

Moja maksima.

Kaj so udarci usode nam mari,
bridkosti in rane, od nje nam zadane —
ta je mož, kdor sam svoj stèber postane;
sam niti življenja si spletaš,
bedak, kdor si samo veselje obetaš!

Esar Vano:

Maj . . .

Prisvetilo je jutro žarno
in razsejalo zlat smehlaj,
pa izza zarje temnordečih rož
se porodil je maj . . .

Pa vse mu, oj vse je s smehom
hitelo nasproti,
da ga spremi z vriskom, petjem
na tej kratki poti.

In še jaz, še jaz
sem mu podal svojo roko,
in vsa žalost, obup, kot z očesom bi trenil —

vse proč je bilo,
kaj v teh dneh bi z obupom
in žalostjo! — —

J. Samsa :

Homunkulus v slovenskem in latinskem pregovoru.

(Konec.)

Oko je zelo umeten, pa tudi zelo občutljiv aparat; najvažnejši del očesa je zenica ali punčica, zato pravi že sv. pismo, da je Bog varoval izraelsko ljudstvo „quasi pupillam oculi sui“, zato pa tudi Bog zahteva v knjigi pregovorov, da pazimo na božje postave, kakor na zenico svojega očesa: „Serva mandata mea et vives, et legem meam quasi pupillam oculi tui.“ Rimljani pa so rekli tudi „tamquam oculos amare“, in „oculis ferre“. „Eno ali obe očesi zatisniti“ imamo navado pri presoji svojih lastnih napak, profesorji tudi pri presoji dijaških. Saj je znana evangelijska prilika o pezdírju, ki ga marsikdo vidi v očesu svojega brata, bruna pa v svojem očesu ne vidi. Nemci pravijo: „Draußen hat man hundert Augen, daheim kaum eins.“ Seneca pa pravi: „Aliena vitia in oculis habemus, a tergo nostra sunt“, — napake drugih imamo pred očmi, svoje pa za hrbtom. — Mi vidimo sedež nevoščljivosti v očesu, Rimljan pa v zobu, ker si predstavlja, kako nevoščljivec grize srečo ali dobre lastnosti svojega bližnjega, kakor pes, ki napade svoj plen; tako pravi Horac (carm. VI. 3, 26): et iam dente minus mordeor invido, — svet me ne gleda več s tako nevoščljivimi očmi.

„Nos viha“ tisti, komur kaj ni všeč, kdor kaj zaničuje. Tudi Rimljan zaviha svoj nos tako visoko, da zaničevani predmet lahko na svoj nos obesi. Zato Horac hvali Mecena, da on potomec starega slavnega rodu, preprostih plebejcev, n. pr. njega, ne „obeša na zakrivljen nos“. „Non . . . ut plerique solent, naso suspendis adunco ignotos, ut me libertino patre natum“ (Sat. I. 6, 5).

Da smeh človeka napenja, je vedel že stari Ezop, čegar basen o žabi, ki je videla vola in se je, hoteč ga doseči v velikosti, toliko časa napenjala, da je počila, nam je ohranil Avgustov oproščenec (libertus = oproščen suženj) Phaedrus. Mi se od smeha „po kolenih tolčemo“, Ljubljčanje pravijo, da je za „počt“; na Homerove junake pa je smeh drugače vplival; roke so vili in rekli „za umreti“. O tem se lahko prepričate, če berete 18. spev Odiseje v. 87 sl. Odisej je prišel iz Trojanske vojne nepoznan domov, kjer ga v sredi nadležnih snubcev čaka zvesta družica Penelopa. Na dvor pride po stari navadi berač Iros; v slabo oblečenem Odiseju sluti tekmeča, spusti se z njim v boj, a Odisej ga z enim udarcem podere na tla, „snubci pa so vili roke in skoro umrli od smeha“.

Roka je najčudovitejše orodje, ki si ga moremo misliti; predvsem je roka orodje moči, zato je od nekdanj simbol oblasti, moči, gospodstva. „Manus Domini custodiat te“, pravi sv. pismo. „An nescis

longas regibus esse manus“, vprašuje Odisej. Roka je tudi simbol dela; „pridne“ roke imajo vedno dovolj dela. Kdor pa roke navzkriž drži — Latinec pravi: *compressis manibus sedere*, — še črnega kruha vreden ni.

Roke so ustvarjene za delo, zato pa „v roke pljuni“ in pogumno na delo!

„Na prste gledamo“ tistemu, komur ne zaupamo ali če ga hočemo trdo imeti. Rimski satirik Juvenal pa pravi o nekom, da pozna vse pisatelje „kakor svoje nohtove na prstih“. Mi poznamo marsikoga „kot slab denar“, če mu pa Muze niso posebno naklonjene, pravimo, da ne zna do pet šteti. Zakaj jemljemo ravno število pet, nam povedo Latinci, ki pravijo: „*Si scis tuto, quot hodie habeas digitos in manu.*“ Učenjaki se prepirajo, je li prvotno število, do katerega znajo divji narodi šteti, 3 ali 5. Baje še danes žive narodi, ki ne znajo dalje šteti, nego do 3.

Prst (lat. *digitus*, dico = povedati in to pokazati) je namenjen, da kaže. S prstom pa kažemo navadno na nesrečnega, izgubljenega človeka, kakor vzdihuje nesrečna deklica v Prešernu: „Tuji za mano kazali so, moji se mene sram'vali so“. Že za Odisejevih časov so kazali s prstom na zaljubljene pesnike, kakor Ovidij to sam o sebi pripoveduje:

*Saepe aliquis digito vatem designat euntem
atque ait: Hic est, hic est, quem ferus urit Amor.*

Horac pa se zahvaljuje Muzi, da kaže svet s prstom nanj kot na slavnega pesnika:

*Totum muneris hoc tuumst
quod monstror digito praetereuntium.*

Stene rimskih hiš so bile obložene z marmornatimi ploščami; sta li dve plošči prišli popolnoma skupaj, so se prepričali s tem, da so šli z nohtom po robu dveh dotikajočih se plošč; ta poizkus so imenovali „*ad unguem facere, polire*“; „*ad unguem factus homo*“ pa je človek, ki je, kakor pravimo mi, „kakor bi ga iz škatlice vzel“.

Noge človeka neso; odtod nevoljno vprašanje: „Kam te zopet nese?“ Malokdo ima pri takem vprašanju čas premišljevati, kaj človeka nosi. Rimljan je bolj natančen, Horac pravi: *Ire, pedes quocumque ferunt*. Mladi poredneši pri nas so tako hitri, da se noge komaj malo tal dotikajo, zato odgovarjajo na vprašanje? „Kam greš?“ — „*Za nosom.*“

Naš prevzetni nos je tudi drugo opravilo prevzel nogam; neverjetno, a resnično: Pri nas mora včasih „nos dregniti v kako stvar“, ali pa stvar v nos, da jo vidimo; pri Grkih in Rimljanih imajo to opravilo noge, ki so res edine v to opravičene in usposobljene. Grk pravi: *Tà év ποσίν οὐκ οἶδεν*. Cicero pa: *Quod est ante pedes, nemo spectat*. — Tega, kar je pred nogami, ne vidi. — Zgodovinarji, ki vedo vedno več slabega kot dobrega povedati iz starih

časov, pripovedujejo namreč, da se je Taletu iz Mileta (624–646 pr. Kr.), ki je bil sila moder mož, — izračunil je za l. 585. naprej solnčni mrk — pripetilo, da je, gledajoč v nebo in opazujoč nebesna telesa, padel v vodnjak. Odtakrat naprej imajo noge skrb, da se kaj takega nikomur več ne pripeti. Kdo je pa pri nas nos v to pooblastil, mi ni znano.

Na eni nogi dolgo stati, ni prijetno; včasih je bila to šolska kazen, dandanés, ko so skoro vse šolske kazni odpravljene, nikomur ne pride na misel, da bi se na ta način zabaval. Cicero pa toži, da filozofija nima toliko prostora, kamor bi nogo položila, in Horac pripoveduje, da je pesnik Lucilij, stoječ na eni nogi, narekoval na uro po dvesto verzov svojemu pisarju.

... In hora saepe ducentos
... versus dictabat stans pede in uno.

Je li bil to Lucilijev šport ali njegova nemarnost, tega nam žalibog Horac ne pove. Lucilij je najbrž hotel reči, da jih „kar iz rokava stresa“, a tega ni mogel z rokavom izraziti, ker rimska toga in tunika (srajca) nista imeli rokavov.

S tem bom pa tudi jaz nehal stresati iz rokavov. Raznoteri so deli človeškega telesa, silno umetno sestavljeni; človeško telo je največji Stvarnikov umotvor, najlepša stvar na svetu. Upodabljaljoča umetnost, zlasti kiparstvo, se je razvila najbolj po opazovanju človeškega telesa. In še danes je človeško telo pesnikom in slikarjem najplemenitejši predmet njihovega umetniškega udejstvovanja, kajti naše telo je sedež neumrjoče duše, je tempelj svetega Duha. Žalibog se umetniki mnogokrat premalo zavedajo svoje vzvišene, odgovornosti polne naloge; zato jim po pravici kliče Schiller:

Der Menschheit Würde ist in eure Hand gegeben,
Bewahret sie!
Sie sinkt mit euch! Mit euch wird sie sich heben!
Der Dichtung heilige-Magie
Dient einem weisen Weltenplane,
Still lenke sie zum Ozeane
Der großen Harmonie.

Človeštva ponos izročén je v vaše roke,
Varujte ga!
Se z vami dvignil, z vami padel bode.
Ker čar naj svete umetnije
Kot divnega svetovja plan
Molče nas vodi v ocean
Nebeške harmonije.

Dr. Fr. Trdan:

Boj za Sredozemeljsko morje.

Geografi razločujejo tri velika sredozemska morja — azijsko-avstralsko, karibiško in evropsko — ki so bila zibelka in sedež prastare človeške kulture, a hkrati tudi torišče svetovno-zgodovinskih dogodkov. Ob prvem je pognala indijsko-kitajska kultura, drugo se je ponašalo z izdelki in umotvori mogočnih ameriških Nahnov in Inka, evropsko sredozemsko morje pa je združevalo vzhod z zahodom in tako posređovalo izmenjavo orientalskih in okcidentalnih pridobitev. Kljub raznim skupnim momentom, ki jih imajo notranja morja za postanek in razvoj kulturnega kroga, je ohranilo samo evropsko sredozemsko morje vekovečen in nezvenljiv pomen do današnjega dne. Tudi kultura azijsko-ameriškega morja se je precej visoko povzpela, toda pri neki gotovi stopinji se je ves nadaljnji razvoj ustavil: višek je bil prekoračen, kultura je nastopila rakovo pot. Ondotni narodi so ostali pri tem, kar so ustvarila stoletja, ker niso v sebi čutili sile, ki rodi napredek. — Popolnoma drugačno pot je hodila kultura ob obali evropskega notranjega morja. Ugodnost naravne lege med tremi deli starega sveta je povzročala neprestano izmenjavo gospodstva v političnem in kulturnem oziru. Kakor hitro so jele oslabevati stare sile, so se že pojavile nove. Ko so gospodovali eni narodi, so nastopili njih dediščino drugi, mladostno sveži, ki so znali obrniti že pridobljeno znanje svojih prednikov v svoj prid. Odtod neprestan boj med orientom in okcidentom, o katerem je že Herodot trdil, da tvori glavno vsebino občne povestnice. Kot nekaki vogelni kameni tega neprestanega boja in zopetnega sprijaznjenja se navadno zaznamujejo trojanska vojska, Salamis, pohod Aleksandra Velikega in Hanibala, 500letni boji med Parti in Rimljani, zmagoslavno prodiranje krščanstva, naval Arabcev in Mongolov, zlata doba Osmanov in vstajenje Japonske. — Tudi dogodki naših dni dajejo temu starodavnemu konfliktu različnih naziranj poseben kolorit. Reorganizatorični poizkusi turškega cesarstva in samopomoč balkanskih narodov obetajo nov fazo v zgodovini sredozemskega problema. — Preteklost je mati sedanjosti. Če hočemo prav presojati najnovejše dogodke ob sredozemskem morju, moramo seči nekoliko desetletij nazaj. — Sedanji položaj sredozemskih nasprotstev je povzročilo več važnih momentov, ki so v tesni medsebojni zvezi drug drugemu podajali roko. Ko se je združila sto in sto let razcepljena Italija, so se pojavile na zgodovinskem obzorju tudi dolgo zanemarjene severno-afrikanske pokrajine, na Balkanu pa so se zavedle svoje moči male, v prvi polovici 19. stoletja nastale državnice. V tem vrtincu splošnega prerujenja je igralo kaj važno vlogo zlasti otvorjenje Sueškega prekopa (1869). Že za krimske vojske (1853—1856), je prorokoval Francoz Ferdinand Lesseps,

da bo Sueški kanal celo Bospor nadkrilil. In ni se motil. Sredozemsko morje, ki je bilo doslej le na zahodu odprto, je kakor čez noč zadobilo starodavni pomen in sloves. Na kontinentu in na morju so se odprle nove prometne ceste in obnovila pota, po katerih je že nekdanj hodil feničanski in grški, arabski in laški trgovec. Južna evropska pristanišča so se vzdramila kakor iz dolgega sna. Barcelona in Marseille, Genova, Trst, Malaga, Valencia, Neapel in Reka so stopila v vrsto bogatih kupčijskih metropol. V Konstantinoplu, Smirni in Saloniku se je jel stekati moderni vzhodno-evropski promet. Na afriških tleh je zadobila Aleksandrija ono vlogo, ki jo je imela v helensko-rimski dobi. Celo odreveneli Orient se je vzbudil iz spanja in se začel zanimati za novo ero trgovskega in gospodarskega življenja, ki je vzkliko liki jutranja zarja po oblačnih dneh na sredozemskem morju. — Nove izpremembe ob Sredozemskem morju so izkoristili najprvo Angleži, ki so veljali že od začetka 19. stoletja za gospodarje morja. Razen Gibraltarja jim je potrdil že dunajski kongres (1815) tudi posest otoka Malte, ki tvori še danes nekak prirodni prag med zahodnim in vzhodnim Sredozemskim morjem. Seveda se niso samo s to posestjo zadovoljili. Njih trgovsko oko je zrlo še dalje proti vzhodu. In res je padal kos za kosom v njih roke. Že istega leta, ko sta se v Bosni in Hercegovini borila za zmago križ in polumesec, so posedli Angleži otok Cyper, ki so ga že stari nazivali »ključ Prednje Azije in Egipta«. Še veliko večjega pomena za ves nadaljnji razvoj sredozemskih interesov je bila pridobitev protektorata nad Egiptom (1882) in važnih postojank ob Sueškem kanalu. Kljub raznim mednarodnim pogodbam more Angleška v slučaju vojske zapreti Sues in tako ustaviti vso trgovino. — Popolnoma naravno je bilo, da so stopile korak dalje tudi mlade države ob Sredozemskem morju, njim na čelu Italija. Ni bil slučaj, da je nekdanj sveta Roma nazivala mare mediterraneum kratkomalo mare Romanum. Od leve in desne obdana od morja, se je moral Rim ozirati proti vzhodu in zahodu. Že naravna lega ga je k temu silila; saj leži sedmero hribsko mesto nekako v sredi med Gibraltarjem, Byzancem in Aleksandrijo. — Ob spominu na staro slavo praktičnih Rimljanov je nastopilo tudi pomlajeno Italijanstvo pot, ki je služila narodom v vseh stoletjih kot naraven most med Sicilijo in Afriko. Precej po letu 1870. so se jeli Lahi izseljevati v Tunizijo in Tripolitanijo. Mnogim naselbinam so v kratkem vtisnili laški značaj. Zato sta država in narod zahlepela po afriških pokrajinah že v trenutku, ko jim je priskočil na pomoč nemški kancelar Bismark. Prigovarjal jim je, naj zasedejo obe severo-afriški pokrajini, in jim celo obljubil moralno pomoč Nemčije. Italija ni precej ubogala, gledala pa je polna presenečenja Francijo, ki jo je prehitela in že leta 1881 zasadila francosko zastavo namavretanska tla. Zato je Italija kmalu nato pristopila k nemško-avstrijski dvozvezi. In tako so rodili trozvezo

nekontinentalni, pač pasredozemski interesi. Ta novi korak Italije je bil Francozom kaj malo všeč. Zato je skušala francoska diplomacija Italijo trozvezi kolikor mogoče odtujiti in jo prikleniti nase. V sporazumu z Angleško so Francozje obljubili Lahom Tripolitanijsko in jih opozorili na Vzhod, zlasti na Balkan. Kot nekake simptome teh zahrbtnih pogajanj, katerih vsebina še do danes ni povsem jasna, so označevali politiki poroko Viktor Emanuela III. s črnogorsko Jeleno in neprestane želje modernega Italijanstva po posesti Adrije in vsega obrežja. Celó na vseučiliških stolicah se že javno slišijo izjave: Italija hoče priboriti svoji državi tiste meje, ki jih je imel mogočni rimski kolos v zlati dobi cesarja Avgusta. — Ali se bo izpolnilo to srčno hrepenenje? Politični proroki različno ugibljejo. Res da sta v zadnjih letih Francoska in Laška na afriških tleh zelo napredovali, a poznavatelji afriških razmer se poprašujejo: bodo li imele te trenutne pridobitve tudi trajno vrednost? Ali se bodo ondotni domačini trajno prilagodili tujemu gospodstvu? Berberi in Arabci zro v Evropejcu tujca kakor v času turških bojev; druží jih samo ena vez: tiho tleče sovraštvo, ki čaka na prvo ugodno priliko, da se otrese tujega jarma. Vseučiliški profesor P. Herre je zapisal ob izbruhu turško-laške vojske tele pomembne besede: »Zdi se, kakor da bi se Islam oboroževal k skupnemu odporu proti krščansko-indogermanskemu navalu, ki se je po stoletjih zopet prikazal na zgodovinskem horizontu. Nekatera znamenja kažejo celo, da se bliža Evropi dogovorjeno mohamedansko gibanje, ki zna še enkrat odločilno vplivati na razvoj občne povestnice«.

Božo Milanović, stud.theol.:

Novi električni komutator.¹

(Z avtorjevim dovoljenjem D. O.)

I. Nekaj o energijah.

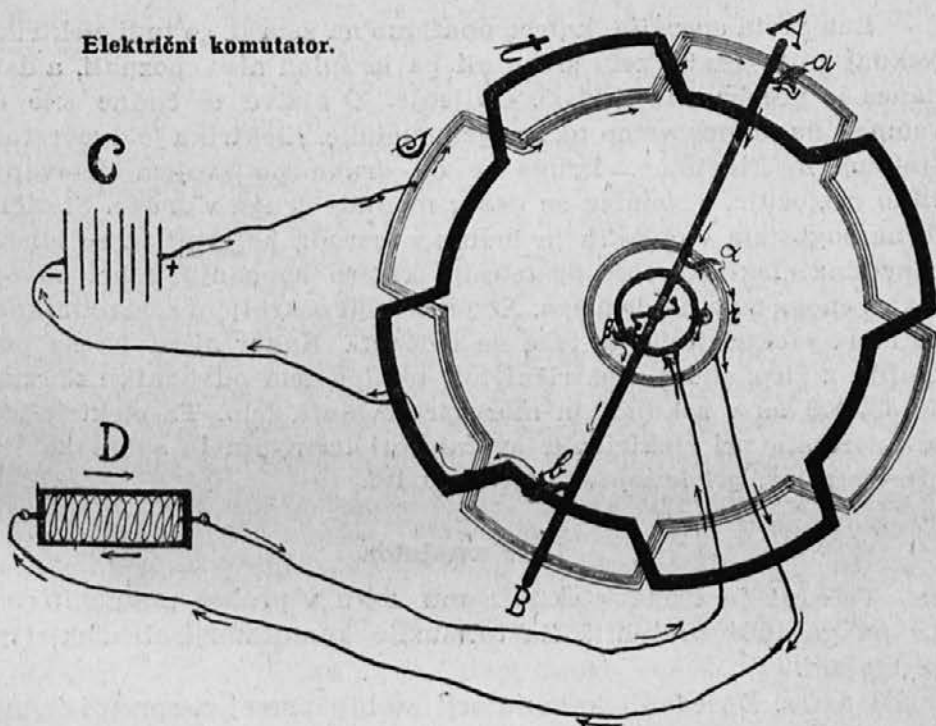
Človek ne vidi vsega, kar se dogaja okoli njega. Ko bi mogel opaziti vse izpremembe materije, ki so na svetu, bi se jako začudil. Videl bi, kako vztrepetajo pri izgovoru vsake besede, pri vsakem udarcu zračni atomi, ki potisnejo v gibanje vse druge okoli sebe in tako gredo vedno večji valovi dalje in dalje, dokler se gibanje vsled oslabelega pritiska ne izgubi v daljavi. Videl bi, kako gredo iz našega solnca in iz vseh drugih žarečih zvezdâ, kakor iz toplih žarišč v obliki vedno večjih krogov veliki valovi iz enega dela

¹ Spis je izšel v letošnjem 1. „Hrvatske škole“ broj 5, 6 i 7, str. 88. Novi komutator, iznajdba g. bogoslovca B. Milanovića, je patentiran in objavljen v „Österreich. Patentblatt“ 1. Mai 1912, Nr. 9.

vsemira k drugemu: vsak val je dolg le po desetisoči del enega milimetra, v vsaki sekundi napravi vsak atom do dvesto in več bilijonov tresljajev in tako prepluje val v sekundi do tristo milijonov metrov. Razuntega imamo mnogo najraznejših vrst valov, kateri se valijo drug preko drugega s silno hitrostjo in — vse to potuje v najlepšem redu in harmoniji dalje skozi puste in ogromne prostore vsemira, donašajoč na hladne planete razne energije: magnetizem, elektriciteto, svetlobo, toploto in razne druge vrste gibanja.

Vse te energije — ne le po mnenju fizikov, ampak sploh po logičnih zaključkih na temelju sigurno resničnih premis — se podijo okoli solnca, da odpotujejo od tam dalje; a porodijo se tako,

Električni komutator.

da pridejo zračni atomi v gibanje vsled molekularnega tresljaja solnčne mase. Te molekule pa mora gibati ona tvarina, katera se tudi sama giblje itd., dokler ne pridemo do bitja, katero se edino ne giblje, ampak neprestano daje s svojo vsemogočnostjo eksistencijo prvim in glavnim silam, ki neposredno pripadajo molekulam, a te so: kohezija, adhezija in težna sila. Do tega pride torej človeški um z metafizično gotovostjo po tem silogizmu: Deli materije pridejo iz mirovanja v gibanje; vsak del materije pa pride v gibanje naravnim potom samo od delov materije in to onih, ki se tudi sami gibljejo itd.; ali gibanje, katero se dogaja v prostoru in času, ne more priti metafizično gotovo do nikake točke iz neizmernosti — ima torej začetek. Z drugimi besedami, obstaja neki

prvi del materije, kateri je moral potisniti v gibanje ono, kar se samo ne giblje: za to se pa zahteva absolutna moč samoeksisten-
cija, neizmerna popolnost, a to je Bog — prvi in vedni premi-
kavec vsega.

S tem je vse urejeno harmonično in edino pojmovanje vse-
mira: absolutni popolno Bog drži v eksistenciji prve sile, a od teh
nastajajo energije, katere se v najrazličnejših oblikah pretvarjajo
druga v drugo in se stekajo iz svojih središč — žarečih mas —
na vse strani, spajajoč tako vsa telesa v vsemiru.

II. Električna.

Ena vrsta energije, katero opažamo na zemlji, je tudi električna.
Nekdaj so jo ljudje zelo slabo ali pa je sploh niso spoznali, a dan-
danes je preobrazila ljudsko življenje. O bistvu te čudne sile ne
vemo še dandanes, vemo pa za njene učinke. Električna je dvovrstna:
statična in kinetična. Druga se od druge po svojem delovanju
silno razločuje, a vendar se dasta menjati druga v drugo. Statična
je najpogosteje v oblakih in deluje v prirodi, ko grmi in se bliska.
Kinetična električna teče po telesih, katera so zanjo dobri odvod-
niki, z enega pola na drugega. Ako niso poli oskrbljeni z odvodnikom,
ne more elektriciteta ne teči, ne delovati. Kakor hitro pa se poli
spojijo z žico, začne električni tok teči po tem odvodniku z brzino
od 300.000 km v sekundi in more proizvajati delo. Ta elektriciteta
se uporablja pri električnih svečah, pri tramvaju in sploh za go-
nitev strojev, pri brzojavah, telefonu itd.

III. Komutator.

Večkrat je treba električnemu toku v praksi premeniti tok
ali pa ga tudi prekiniti. Za to služijo komutatorji ali električni
prekinjači.

Popis. Dosedanji komutatorji so bili precej nespretni in ne-
dovršeni. Podajamo tukaj popis novega nedavno patentiranega ko-
mutatorja. Kakor hitro pogledamo na sliko, opazimo dve ploščati
žici s in t . Od teh je prva (s) radi boljšega pojasnila potegnjena s
tenkimi črtami, a druga (t) z debelo povlečeno črto. Te žice so pre-
pletene — kakor kaže slika — na menjajoče lokove v dva kroga,
ki imata isto središče. N. pr. lok izčrtane žice, kjer je črka s , je
lok zunanjšega kroga, a lokove pod, za in pred njim začneja druga,
debela natiskana žica. Ravnotako pred, za in nad ali pod vsakim
lokom debelo tiskane žice t začneja lokovi izčrtane žice s . Vsi
lokovi tvorijo dva kroga, zunanjšega in notranjšega. Ko se kovinska
prečnica AB zasučje okoli svojega središča, morata na njenih koncih
pritrjeni ščetki a in b drsati po lokovih in to — kakor je ena daleč,
druga bliže središča — ena na zunanjem, a druga na notranjem

krogu. Ščetka a drsa neprestano po lokovih zunanjega, a ščetka b po lokovih notranjega kroga. — Prečnica AB ima tudi blizu središča dve ščetki in tu spet: ena daleč, druga bliže središča. Tako drsa vsaka onih dveh ščetk pri zasukanju prečnice tudi vsaka po enem malem krogu. Ta dva notranja kroga p in r sta pritrjena primerno pod prečnico. Tako drsa ščetka a (alfa) po večjem notranjem krogu r , a ščetka β (beta) po manjšem notranjem krogu p .

Treba je še omeniti, da sta obe ploščati žici s in t druga od druge tako izolirani, da ne more priti tok z ene na drugo, dasiravno je spojen tudi z vsako teh žic eden pol. Ravnotako sta obe polovici prečnice AB v sredini izolirani. To izolacijo kažejo na sliki v sredini prečnice drobne črtice. Tako sta tudi med seboj izolirana oba manjša srednja kroga p in r .

Delovanje. Poglejmo zdaj delovanje izumljenega komutatorja! Baterija C ima pozitivni pol (+) spojen z izčrtano (s), a negativni pol (–) z debelo povlečeno žico (t). Tako priteče tok iz pozitivnega pola baterije najprej na žico s , po njej — kakor kažejo pušice na sliki — na ščetko a , a preko nje na polovico prečnice (A), zatem na notranjo ščetko a (alfa), od tam na zunanji krog r in po njem na žico, spojeno s kakšnim aparatom ali strojem D . Tako preide tok skoz kakoršenkoli stroj D po žici na notranji mali krog p , z njega na ščetko β (beta) preko nje po drugi polovici prečnice (B) na zunanjo ščetko b , odtam na drugo debelo povlečeno žico t in nato po najkrajšem potu po žici nazaj na negativni pol baterije C . — Tako teče tok, dokler se prečnica dotika s ščetkami onih lokov, kateri so tudi na sliki spojeni s ščetkami. Kakor hitro se prečnica zasuče za en lok, premenita ščetki a in b lokove obeh žic. Ščetka a se dotika zdaj debelo povlečene, a ščetka b izčrtane žice. Raditega mora teči tok, ki je prišel poprej na ščetko a , zdaj po izčrtani žici na ščetko b in izide vedno v isti smeri — protivno poprejšnji — skoz ščetko a , na katero je prej došel. Ko se prečnica spet zasuče za en lok, se povrne spet smer, kakoršno kaže slika, a po tem loku pride spet v protivno smer itd. Na ta način se da smer toka pri vsakem obratu prečnice, najsibo stroj kakoršenkoli, premeniti natanko tolikokrat, kolikor je lokov na vsakem krogu.

Premembe. S tem smo došli do preminjanja smeri električnega toka. Komutator se da seveda različno preobraziti. Parno število lokov more biti različno, a vsi lokovi morejo biti enake ali različne dolgosti; ž njimi se doseže preminjanje v enakih in različnih delih časa. Ako se prečnica hitreje suče, je tudi preminjanje smeri hitrejše. Kolikeri je obrat prečnice in enako dolgih lokov, tolikero je preminjanje smeri. Ako pa povečamo obseg kroga in število lokov, a zmanjšamo dolgost vsakega loka in pomnožimo število obratov v določenem času, pridemo do zaključka, da se smer toka preminja do tri več sto tisočkrat v sekundi.

Ta komutator se da uporabljati v tehniki povsod, kjer je treba preminjati smer toka: pri Edisonovih lokih, Jabloškovih svečah, dinamičnem stroju itd., a se da lahko predrugačiti v električni prekinjač z istimi svojstvi.

Vid Vidov :

Balada o dedu.

Poslednja jata ptic za morje je zletela in pesem žalostno v slovo zapela — —	In ded zaplakal je: „Da še enkrat, o kori, vaš spev jaz slišal bi v pomladni zori!“ —	In kori srečnih ptic nazaj so prileteli, zvonovi dedu so mrtvaško peli. —
---	--	--

Andrej Uršič :

Navod za šahovo igro.

Kakor obljubljeno, začnemo danes razpravo v malem o šahovskih nalogah (problemih, beseda iz grškega). Naloga je že podana v širšem pomenu, kakor hitro si postavil vse podobe na šahovnico: beli in črni hoče dobiti partijo — z enakimi močmi v enakem prostoru v enakem času. V ožjem pomenu pa je naloga po Bergerju: V nastavu (poziciji) podob po sebi že odločena partija z zahtevo najkrajše poti do gotove matne poteze. Po Kohtzu pa: Namen šahove naloge (naloga sama) je umetniška predstava lepe misli. Po Kohtzu, Kockelkornu in Kürschnerju pa: Šahova naloga ni nič drugega kakor posebno lepa končna kombinacija zamišljene (fingirane) partije.

Ako hoče naloga res biti naloga, mora imeti sledeče znake:

1. Pravilnost.

Razločujemo pri nalogah materialno in formalno pravilnost. Partija (fingirana) bodi vedno pogoj do naloge — naloga se mora dati izvesti vedno primerno ali neprimerno iz slabo ali dobro igrane partije. Zato se po pravici izključuje vokada, jemanje podob mimogrede (en passant), ako se tega ne more gotovo dokazati, v teku rešitve, oziroma na začetku (v prvi potezi). Sicer se dobi že stranka med problemisti, ki zahteva preko pravil šahove partije neke vrste licentia poetica, katera pa je zelo omejena, ako izvzameš takozvane Capriccio-naloge; drugega imena tudi ne zaslužijo take kompozicije. Materialna pravilnost obstaja v tem, da ima naloga samo eno rešitveno (prvo) potezo in rešitev. Zahtevati sme to reševalec zaradi užitka lepe kombinacije. Ako ima nasprotnik kako potezo, ki zabrani rešitev v danem času potez, ali ako se dobi še kaka druga prva poteza ali druga ali X — 1 poteza, s katero se naloga tudi reši — tedaj je naloga nepravilna. (X je tukaj število potez, v katerih mora biti nasprotnik mat.) Pravilnost se zahteva za glavno igro (Haupt- ali Ideenspiel) in glavne varijante, ne pa za

postranske! Popolno stransko rešitev ima naloga, ako vodi več prvih potez do cilja (matne poteze), delno pa, ako so prvi sledeče poteze mogoče tudi še druge kakor namenjene. Vrednost takih nalog (z delno rešitvijo) je zelo mala.

Danes priobčujemo sledeči nalogi slavnega Loyda S., ki imata popolno stransko rešitev (drugo še kakor namenjeno) glej diagrame 60. in 61.

Partija 51., igrana v Piseku 31. avg. 1912.

Igra skakačev v zapotezi (Mentor, II. l., str. 117).

Tretješolec I. Hanuš: Beli.

O. Duras, svetovni šah. mojster: Črni.

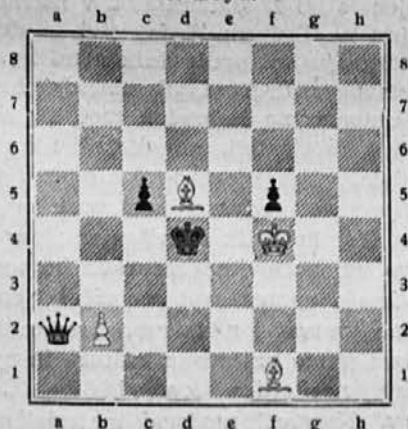
1. e2 — e4	e7 — e5	13. Sg5 — e4	Dd7 — d5
2. Sg1 — f3	Sb8 — c6	14. Lc1 — g5 +	Dd5 × g5
3. Lf1 — c4	Sg8 — f6	15. Se4 × g5	Ta8 — f8
4. 0 — 0	Lf8 — c5	16. Sb1 — d2	h7 — h6
5. d2 — d4	e5 × d4	17. Sd2 — e4	Lc5 — b4
6. e4 — e5	d7 — d5	18. Df3 — f6 +	Ke7 — d7
7. e5 + f6	d5 + c4	19. Df6 × e6 +	Kd7 — d8
8. Tf1 — e1 +	Lc8 — e6	20. Se4 — f6	Sc6 — b8
9. Sf3 — g5	g7 — g6?	21. Sg5 — h7	Lb4 — e7
10. Dd1 — f3	Dd8 — d7	22. Sh7 × f8	Th8 × f8
11. Te1 × e6!	f7 × e6	23. Ta1 — e1	in črni se
12. f6 — f7 +	Ke8 — e7		pada!

Pripomniti je, da je mojster Duras igral hkrati 31 partij! Dobil je 26.

Našim mladim prijateljem: Lahko učenje, krepko zdravje, srčno veselje v novem šolskem letu! Šah vsakemu, ki vam tega ne privošči!

Naloga 60.

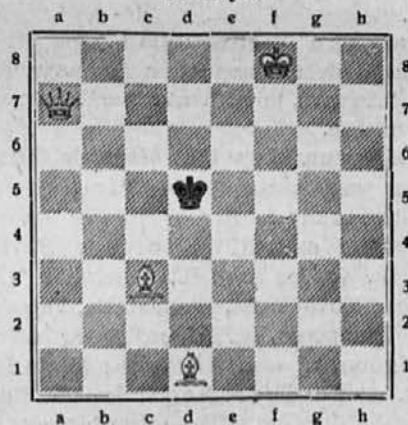
S. Loyd.

Mat v 3. potezi.

Naloga 61.

S. Loyd.

Mat v 3. potezi.

Pohlinov in Zelenkov zvalnik: „vekavc“, in „pomiluvavc“.

O. Marko Pohlin je imenoval slovenske sklone takole: imenuvavc, rodnik, dajavc, tožnik, vekavc, zmaknik, spremuvavc.

Zelenko, Pohlinov pristaš, pa jih je nazval sledeče: imenuvavc, čigavavc, dajavc, tožuvavc, pomiluvavc, perstanuvavc, združuvavc.

Rešitev uganke v 1. št. Mentorja. Kocenožka predstavlja deželo Tirolsko s Predarliskim.

Uganko so rešili: Gorica: Pavlin Lud. II., Kravos Avg. II., Rejec Alb., Cotič Jos., Kovačič Iv., Slokar Alb., Vrtovec Jos., Vodopivec Fr., Žigon Andr., vsi iz III. d gimn. r. — Ljubljana: Fegic Iv., dijak. — Maribor: Kupčič Ivo III., Kosi Al. in Sattler Jan. III. — Novo mesto: Jakša Anton, Kamin Mih. III., Krašovec Fr., Hrovat Silv., Šuster Iv., Lovšin Fr., Rauch Met., Skube Silv., Smerke Fr. — Št Vid nad Ljubljano: Potočnik Jak. VI., Krivec Fr. IV., Garin III., Skvarča L. III., Volk A. III., Hočevnar A. III.; drugošolci: Kožman V., Jerina O., Ilvar A., Lončar J., Markež Fr., Drnovšek Fr., Lesár Jos., Breznik Fr., Briški Al., Pegan

VI., Jeras J., Lavrič J.; Zupanc S. I., Levstik J. I.

Naše slike. Rialto tudi Ponte di Rialto imenovan, je eden najbolj znanih mostov v Benetkah. Zgradil ga je že v 16. stoletju arhitekt Antonio da Ponte v podobi loka po vzorcu starorimskih mostov. Most je sezidan iz samega marmorja ter meri 48 m v dolgosti in 22 m v širokosti. V sredini mostu, kjer se stikajo stranski ročni loki, stoji takozvani „Veliki portal“, ki odpira lep razgled na Canal Grande. Na desni Rialta je videti Fondaco dei Tedeschi, srednjeveško kupčijsko hišo in prenočišče nemških trgovcev. Po takratnih strogih določilih so smeli Teutonici, katerim so Benečani prištevali tudi Čehe in Poljake, tržiti samo v Fondaco. O velikosti in pomenu Fondaca priča še danes 80 stanovanjskih sob, 26 skladišč, 2 obednici in 2 veliki dvorani. Sedanja stavba stoji iz l. 1505.

Rihard Kralik. Dne 1. oktobra 1912 je obhajal 60letnico svojega rojstva Rihard Kralik vitez pl. Meyrswalden. Rojen je bil 1. oktobra 1852 v Leonorenhainu na Češkem. Sedaj živi in deluje na Dunaju kot predsednik nemškega leposlovnega društva »Gralbund«. Kralik je univerzalno izobražen mož, ne samo pesnik in pisatelj, ampak tudi filozof in sociolog. Vse njegovo pisateljsko delovanje ima predvsem zato trajno vrednost, ker ima stik z življenjem; vse njegove mnogoštevilne razprave in pesnitve imajo namen svet prepričati, da je edino prava kultura, vredna tega imena, samo krščanska kultura in njena edina nositeljica katoliška Cerkev. Nasproti moderni materialistični kulturi, ki se javlja na vseh poljih človeškega udejstvovanja, vidi Kralik po pravici edino pravo kulturo v idealni krščanski kulturi. Ta namen imajo zlasti njegove razprave in članki, ki jih je izdal v štirih zvezkih pod naslovom »Kulturstudien«. V uvodu prvega zvezka (Kulturstudien I. Münster in Westfalen 1904, str. III.) pravi: »Te kulturne štu-

dije naj bi se smatrale kot razlaga njihovih pesniških in prozaičnih del; pomožne čete naj bodo v boju za cilj, ki bi ga rad svojemu času priboril, ker ga po večjem nima; v mislih imam enotno, organsko, dvigajočo in vzvišeno kulturo. V teh študijah bom skušal dokazati, da smo to kulturo izgubili v stoletja trajajoči revoluciji, anarhiji in dekadenci; rad bi dokazal potrebo prepoveda, dokazal, da je edino mogoč temelj take kulture ona velesila, ki je edina od zoba časa ostala nedotaknjena, namreč pozitivno, životvorno, prihodnosti polno krščanstvo, kakor se v katoliški Cerkvi vedno sijajneje manifestira.« — »Zato pa,« izvaja Kralik dalje (l. c. str. 1.), »nam je eno potrebno, namreč to, da se z vso resnostjo, ki smo je zmožni, lotimo stvari; kajti najvažnejše načelo pri vsem našem delu je ravno, da to, česar se lotimo, izvršimo temeljito in natančno, ne površno in frivolno. Če tako premotimo pozitivno vsebino naše kulture, bomo našli v njej trojni element: 1. staroklasični, 2. krščanski, 3. narodni. Kultura vsakega naroda se sestavlja iz teh treh elementov, in kar enemu izmed teh treh kulturnih elementov nasprotuje, to ni kulturno, to je narodu škodljivo. Krščanstvo je prevzelo od umirajočega poganstva kot dediščino njegovo kulturo (filozofijo in umetnost), a ji je vdihnilo svojega duha, jo s tem poplemenitilo in sebi prispodobilo. S krščanstvom vred pa so vsi narodi prejeli tudi očiščeno grško in rimsko kulturo. Vsak narod pa ima poseben način umevanja in čuvstvovanja, s katerim je sprejel in sebi asimiliral klasično kulturo in krščansko vero; in v tem posebnem načinu obstoja narodni element njegove kulture.« — Po pravici označuje Kralik kot največjo napako naše moderne kulture to, da je razblinjena, da ne nudi enotnega svetovnega naziranja, izgubi se v občudovanju drobcev, a pozabi na enotnost in celoto, kakor otrok, ki je pozabil, da je hotel iz raznobarvenih kamenčkov sestaviti hišico, opazi metulja in leti za njim. Kralikovo svetovno naziranje je univerzalno katoliško; temu naziranju odgovarja tudi njegovo pisateljsko de-

lovanje. Njegovi pesniški proizvodi imajo večinoma versko snov: Goldene Legende der Heiligen, Vom Leben und Leiden des Heilandes, Lieder im heiligen Geist itd. O Jezusu je spisal celo knjigo: Jesu Leben und Werk. — Kralikovo svetovno naziranje je enotno, zato katoliško. Vse panoge človeškega umstvomovanja se dajo le na podlagi katoliških načel strniti v enotno, mogočno kulturo. »Spričevalo največje revščine našega časa je, da nima filozofije.« (Neue Kulturstudien, str. 9.). Zato je Kralik v posebnem, tri zvezke obsegajočem delu »Weltweisheit« zasnoval ideal prave moderne kulture na podlagi večnoveljavne krščanske »Philosophiae perennis«. — Naša moderna kultura,« pravi Kralik l. c. str. 15, »je v bistvu mrzlo znanstvena; morala pa bi biti gorka, življenjapolna.« — Kultura naj ne bo cilj sama sebi po načelu »l'art pour l'art«, temveč naj služi življenju. »Die Wissenschaft soll in ihr nicht voraussetzungslos das Gute tyrannisieren, sondern dem Gutem dienen.« Zlata vredne besede. Vsaka velika kultura mora imeti oporo v ljudstvu, mora biti ljudska, narodna. Moderni se trudijo z delom za narod, »man sucht Kopf und Magen zu befriedigen, das Herz hat man vergessen« (l. c. str. 12). Zato pa mora biti končno naša kultura verska, religiozna. Kakor pa je mogoča le ena matematika, namreč Evklidova,¹ in le ena logika, Aristotelova,² tako je tudi le ena religija mogoča kot prava, namreč katoliška. »Samo ena cerkev je, katoliška; druge konfesije so le tendence (gibanje) k njej ali od nje. To ve cel svet, seveda je tisoč vzrokov, da si svet tega noče priznati: Malo je tako odkritosrčnih, kakor je bil veliki molčac Moltke,³ ki je rekel nekoč: »Čeprav potrebuje morda katoliška Cerkev

¹ Evklid, grški matematik, je živel okoli l. 300 pr. Kr. v Aleksandriji.

² Aristotel, grški filozof in naravoslovec, je bil rojen l. 384. pr. Kr. v Stagiri (Stagirite), umrl l. 322. v Halkidi na Evbeji.

³ Helmut Karl Bernhard pl. Moltke (1800—1891) je bil slavni nemški vojskovodja, ki je l. 1866 premagal pri Kraljčinem Gradcu avstrijsko armado.

reformne, katoliški moramo mi vsi enkrat postati« (l. c. str. 19). »Kakšne reforme pa potrebuje katoliška Cerkev?« vprašuje dalje Kralik. »Eno napako ima katoliška Cerkev res,« odgovarja Kralik, »in ta je, da jih je mnogo olikanih izvun nje.« — »Bodite prepričani,« kliče Kralik takozvanim »olikancem«, ki menijo, da Cerkve ne potrebujejo, »da boste našli v Cerkvi najvišjo izobrazbo in tudi može, ki so zmožni, vam to izobrazbo popolnoma umestno posredovati.« Ta napaka pa ne zadeva Cerkve, ampak tiste, ki se ji nočejo približati. — Temeljita, globoka, vse obsegajoča so načela krščanskega svetovnega naziranja; znanstvo in umetnost, filozofija, sociologija in politika, vse te panoge človeškega delovanja imajo dovolj prostora v okvirju katoliških načel; imajo pa tudi vedno novih problemov, kajti neizčrpiliva kakor morje in neskončna kakor nebesa so načela katoliške vere. In po teh načelih presojati in uporabljati pojave moderne kulture uči — Rihard Kralik.

J. Samsa.

Zgodovinske anekdote. (Zbira profesor dr. V. Šarabon.)

Bolgarsko rožno olje. Bolgarija preskrbuje svetovni trg z devet desetimi rožnega olja. Liter olja zahteva 4000 kg rožnih listov, 2 ha sta potrebna za pridobivanje tolike množice. Vsako leto nabere 13 do 14 milijonov kg cvetlic, ki dajo 3000—4000 kg dragocene esence, včasih tudi več. Poskušali so z rožami Francije, Nemčije in Južne Avstralije, a kljub dolgotrajnemu prizadevanju ni bilo nobenega uspeha; zato ima Bolgarija v tem oziru monopol. Cene so vsled vojne zelo poskočile; l. 1910. so prodali 4683 kg olja za 5.400.000 kron, kilogram torej za 1153 kron, sedaj so se cene najmanj že podvojile in bodo šle seveda še kar kvišku.

Vojna. Zelo se je treba truditi, da ubijemo v vojni enega človeka. V rusko-japonski vojski so v boju za sotesko Kinčo izstrelili Japonci 151 krogelj iz

topov in 3300 krogelj iz pušk oziroma mitraljez (mitraileuse), da so ubili enega samega Rusa. Rusi so pa za usmrčenje enega Japonca porabili mnogo manj, vendar pa tudi še 10 velikih in 214 malih krogelj.

Kurgan ob Tobolu je središče pridelovanja sibirskega surovega masla, ki postaja vedno večjega pomena na svetovnem trgu.

Hailar ob mandžurski železnici na meji med Mongolijo in Mandžurijo je središče mongolske trgovine z govedi, naenkrat jih pripeljejo tja do 10.000 in več.

Zakladi premoga. Vsako leto porabijo na svetu do 1100 milijonov ton rjavega in črnega premoga. Če izračunimo, koliko premoga ima ta ali ona država, se da kolikortoliko sklepati na trajnost zakladov, seveda če ostane konsum tak kot je sedaj. Nemčija bi imela premoga še za 3000 let, Anglija za 700, ostala Evropa 900, Severna Amerika za 1700 let. Ostali svet se odtegne računom. Morebiti ima Kitajska največ tega črnega demanta.

Nemška ekspedicija v Perzijo. Na polju odkrivanja in raziskavanja novih in starih dežel hočejo Nemci v zadnjem desetletju nadkriliti celo drzne Norvežane in Amerikance. Proti južnemu tečaju je odpotovala prva ekspedicija dne 5. maja t. l. pod poveljstvom poročnika Hillerja. Druga ekspedicija pa je krenila v prvih dneh letošnje jeseni proti Perziji. Vodi jo poročnik O. Niedermayer. Raziskati mislijo gorovje Elburs, puščavo Kewir in nekatere ohranjene razvaline južnoperzijskih mest.

Amerikanski humor. Dva Amerikanca, prijatelja, sedita v gledališču. Po predstavi opazi prvi, da mu manjka ena dveh njegovih denarnic. Prijatelj se skuša opravičiti, da on ni tat, nakar mu prvi odvrne: Prav rad ti verjamem, da nisi tat, saj mi je vendar ena denarnica še ostala.

Ljubljana, Sv. Petra cesta 23.

K. A. KREGAR,

trgovina z usnjem
na debelo in drobno

Bogata zaloga razno-
vrstnega usnja in črev-
: ljarskih potrebščin :

:: Glavna zaloga ::
„SAVA“-kreme
v korist obmejnim Slovincem!

Orkestralne maše

tudi po manjših župnijah so mogoče le

s klavijolinskim kvartetom

Godba blaži srce. Zares plemenito godbo našim dru-
štvom (mladeniškim in dekliškim) nudi brez truda le

klavijolina z vijolo in cello.

Čč. cerkvenim predstojništvom dajemo znaten popust
in plačevanje na obroke.

BAJDE & KO., Ljubljana, Dunajska c. 73.

Priporočljiva domača tvrdka!

Podpisani izjavljam v imenu stavbnega odbora za zidanje nove
cerkve v Šmihelu pri Žužemberku, da je gospod

Rajko Sušnik, umetni steklar v Šiški

napravil v imenovani cerkvi enajst novih oken, krasno in umetno v
gotakem slogu, v splošno zadovoljnost in po zmerni ceni ter je zato v
svoji stroki vreden najboljšega priporočila.

Za stavbni odbor:

V Šmihelu, 12. avg. 1909.

Frančišek Gabrišek, župni uprav.

Trgovina oljnatih barv, firnežev in lakov ter vseh v to stroko spadajočih predmetov.

Brata EBERL slikarja napisov, pleskarška mojstra
Miklošičeva cesta 4, naspr., „Uniona“.

Priporočata se pred. duhovščini in p. n. občinstvu v vsakem oziru kot priznano solidna tvrdka.

Knjigovoznica „Katol. tiskovnega društva“
v Ljubljani se priporoča

v izvršitev vsakovrstnih knjigovoških del.

Kužničiam znaten popust. — — Solidno delo, zmerno cene.

Luka Vilhar, urar, Ljubljana, Kopitarjeva ulica šte. 4

prporoča prečastiti duhovščini in občinstvu svojo veliko in bogato zalogo **priložnostnih daril** kot ure, verižice, uhane, zapesnice po najnižjih cenah. Za solidno in točno postrežbo se jamči.

Ivan Kregar pasar in izdelovatelj cerkvenega orodja in posode, Ljubljana, Elizabetna cesta šte. 3

s priporoča v izdelovanje vsakovrstne **cerkvene posode in orodja** iz zanesljive kovine po vzorcih ali po lastnem načrtu v poljubnem si gu. Staro posodo popravi in prenovi, posebri in pozlati vse po priznani najnižji cenli.

Nizke cene!

Priporoča se

Velika zaloga

trgovina s klobuki in čevlji

Ivan Podlesnik ml., Ljubljana, Stari trg št. 10.

V zalogi ima tudi tolovadne čevlje, hlače, srajce, čepice, pasove, značke za uniforme.

Prodajalna „Katol. tisk. društva“ (H. Ničman) v Ljubljani

prporoča svoje bogate zalogo

šolskih in pisarniških potrebščin,

kakor: raznovrstni papir, zvezke, noteza, razne zapisnike, kopirne knjige, šolske in pisarniške mape, pisala, radirke, črnilo, gumi, tintnike, ravnila, trikota, šestila, barve, čopiče, raznovrstne razglednice in devocionalije.